

به نام خدا

دلایل ایجاد افت تحصیلی

مولفان :

ریحانه قلیچ خانی

فاطمه محرابی

زهرا کریمی

فاطمه مالکی

انتشارات ارسطو

(سازمان چاپ و نشر ایران - ۱۴۰۲)

نسخه الکترونیکی این اثر در سایت سازمان چاپ و نشر ایران و اپلیکیشن کتاب رسان موجود می باشد

chaponashr.ir

سرشناسه: قلیچ خانی، ریحانه، ۱۳۷۹
عنوان و نام پدیدآور: دلایل ایجاد افت تحصیلی / مولفان ریحانه قلیچ خانی، فاطمه محرابی، زهرا کریمی، فاطمه مالکی.

مشخصات نشر: انتشارات ارسطو (سازمان چاپ و نشر ایران)، ۱۴۰۲.

مشخصات ظاهری: ۶۹ ص.

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۳۳۹-۷۴۷-۹

وضعیت فهرست نویسی: فیبا

یادداشت: کتابنامه: ص ۶۹-۶۷.

موضوع: افت تحصیلی

شناسه افزوده: محرابی، فاطمه، ۱۳۷۸

شناسه افزوده: کریمی، زهرا، ۱۳۷۷

شناسه افزوده: مالکی، فاطمه، ۱۳۷۸

رده بندی کنگره: GV۷۴۳

رده بندی دیویی: ۸۳۲

شماره کتابشناسی ملی: ۹۵۱۴۲۰۲

اطلاعات رکورد کتابشناسی: فیبا

نام کتاب: دلایل ایجاد افت تحصیلی

مولفان: ریحانه قلیچ خانی - فاطمه محرابی - زهرا کریمی - فاطمه مالکی

ناشر: انتشارات ارسطو (سازمان چاپ و نشر ایران)

صفحه آرای، تنظیم و طرح جلد: پروانه مهاجر

تیراژ: ۱۰۰۰ جلد

نوبت چاپ: اول - ۱۴۰۲

چاپ: زبرجد

قیمت: ۶۳۰۰۰ تومان

فروش نسخه الکترونیکی - کتاب‌رسان:

<https://chaponashr.ir/ketabresan>

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۳۳۹-۷۴۷-۹

تلفن مرکز پخش: ۰۹۱۲۰۲۳۹۲۵۵

www.chaponashr.ir

فهرست مطالب

عنوان صفحه

فصل اول ۷

مقدمه ۷

اهمیت و ضرورت سلامت روانی وافت تحصیلی ۱۲

پیامهای افت تحصیلی و مردودی ۱۲

۱ - اثرات افت تحصیلی بردانش آموزان ۱۲

۲ - اثرات افت تحصیلی در محیط خانواده ۱۴

فصل دوم ۱۶

افت تحصیلی و تعاریف آن ۱۶

علل افت تحصیلی ۲۵

الف) عوامل داخلی ۲۶

ب) عوامل خارجی ۳۱

نقش معلمان در افت تحصیلی دانش آموزان ۴۷

معلم کارآمد کیست ۴۸

معلم واقعی کیست ۵۱

ویژگی های معلمان موفق و ناموفق ۵۲

درآموزش چه خبر است ۵۵

شیوه تدریس معلم ۵۵

برنامه درسی مدرسه ۵۶

انتظارات و پیش داوری های معلم ۵۶

شرایط فیزیکی کلاس ۵۶

تعویض مکرر معلمان ۵۸

کیفیت پایین امکانات آموزشی ۵۸

علل افت تحصیلی از نظر گزارشگران یونسکو ۵۹

شیوه های مقابله با افت تحصیلی ۶۱

مقابله با افت تحصیلی در کشورهای آسیا و اقیانوس آرام ۶۴

منابع ۶۷

فصل اول

کلیات

مقدمه:

همنوایی اجتماعی در هر جامعه ای در گرو تربیت رسمی و انتقال موارث فرهنگی به نوباوگان است که امروزه در مدارس گوناگون و بر اساس اهداف خاص و خط مشی هایی تعیین شده است بدیهی است که این فصل جدیدی در راه اجتماعی شدن از طریق آموزش و پرورش با مشکلات و معضلاتی که موجب عدم موفقیت آنان در راه رسیدن به اهداف فراهم می کند دست به گریبان است.

از مهمترین آفت های نظام های آموزشی جهانی و من جمله در کشور ما افت تحصیلی است که همه ساله به صورتهای گوناگون تعداد بسیاری از استعداد های بالقوه انسانی و منابع اقتصادی جامعه را هدر داده و نابسامانی های فردی و اجتماعی را بر جای می گذارد. بنابراین دست اندر کاران عوارض ناشی از افت تحصیلی را در چند جنبه مورد بررسی قرار داده اند، جنبه نخست از نظر اقتصادی است، در طول تحصیل اغلب خانواده ها به دلیل استمرار وجود مدرسه و مشغله های زندگی و شرایط اجتماعی و اقتصادی پیش

آمده کمتر وقتی برای برنامه ریزی اقتصادی آموزش کودکان خود دارند و هنوز این برنامه زندگی جایگاهی در میان خانواده ها پیدا نکرده است آنان زمانی به اهمیت قضیه پی می برند و در مورد آن حداقل حرف میزنند، زمانی است که با ترک تحصیل و یا مردودی فرزندشان مواجه می شوند و در این زمان است که به بازنگری آن چه رخ داده است می پردازند و با حساب دخل و خرج خانواده در طول مدت تحصیل به عمق فاجعه پی می برند. جنبه دیگر مربوط به اثرات روانی و رفتاری ناشی از افت تحصیلی می باشد که بر دانش آموز شکست خورده وارد می آید. جنب دیگر خسارت وارده دیگر بر جامعه می باشد که در اثر دیرتر راه یافتن فرد به بازار کار بر جامعه اعمال می شود.

بدون تردید هیچ نظام آموزشی نمی تواند صد در صد به اهداف آموزشی خود برسد ولی موفق بودن هر نظام آموزشی نزدیک تر شدن هر چه بیشتر به اهداف تعیین شده بستگی دارد. برای نزدیک تر شدن به اهداف نظام آموزشی حتما باید عوامل موثر بر افت تحصیلی را شناخت و اثرهای آن را کاهش داد.

موضوع حاضر، علل افت تحصیلی از دیدگاه معلمان و راههای مقابله با آن در مدارس دخترانه متوسطه می باشد.

نظام آموزشی کارآمد نظامی است که کارایی صد در صد داشته باشد و کارایی یک نظام هنگامی صد در صد است که کلیه دانش آموزانی که در دوره زمانی واحدی برای ورود

به آن ثبت نام کرده اند به اخذ گواهی نامه پایان دوره نایل گردند(پور ظهیر، تقی، ۱۳۷۰).

شناخت بهتر و بیشتر عوامل موثر در ایجاد افت تحصیلی می تواند به برنامه ریزان تعلیم و تربیت ، کارشناسان آموزش و پرورش ، معلمان و مشاوران آموزشگاهها کمک نماید تا در برخورد با این گونه دانش آموزان با آگاهی و شناخت بیشتری عکس العمل نشان دهند و ضمن مقابله با این معضل آموزشی و به کارگیری شیوه های صحیح در رفع آن میزان افت تحصیلی را تا سر حد امکان کاهش دهند و بدین ترتیب از خسارت های سنگین مالی و فرهنگی ناشی از آن جلوگیری کنند.(آمیغی ، سید ناصر، ۱۳۷۹).

هر چند بررسی علل شکست تحصیلی تاکنون از جنبه های مختلف مورد بررسی وموضوع قرار گرفته است و نتایجی نیز از آنها حاصل گشته است با این حال موضوع حاضر در نظر دارد افت تحصیلی را از دیدگاه معلمان مورد بررسی قرار دهد و از جمع بندی نظرات ارائه شده توسط معلمان به یک نتیجه کلی در این مورد دست یابد.

نتایج تحقیقاتی که در مناطق مختلف کشور توسط افراد گوناگون در این زمینه انجام گرفته عوامل موثر بر افت تحصیلی را در چند عامل خلاصه نموده اند که عبارتند از :

عوامل مرتبط به نظام آموزشی : تغییرات متوالی کتابهای درسی که یک نوع آشفستگی روحی در دانش آموزان ایجاد می کند و در کنار آن مطالب خشک و بی روح بعضی از

کتابها که گاهی هضم آن را توسط دانش آموز بسیار سخت می کند (گورگی، معصومه، ۱۳۸۱)

عوامل مربوط به خانواده : فقر مالی خانواده، یکی از عوامل مهم افت تحصیلی کودک است ، که به طور غیرمستقیم بر پیشرفت درسی او موثر است. محروم ماندن از غذای سالم و کافی و نداشتن استراحت لازم به علت فعالیت ها و کارهای غیردرسی برای جبران فقر مالی موجب عقب ماندگی درسی می شود

سواد والدین، بی سوادی والدین موجب عدم درک وظایف مدرسه ، برنامه های آن و تداوم حضور مرتب دانش آموز در مدرسه می گردد و مشکلاتی برای تحصیل دانش آموز و کار مدرسه فراهم می کند . همچنین از نظر ناتوانی در کمک فکری و عملی به امور برنامه درسی دانش آموزان در منزل ، از پیشرفت تحصیلی فرزندان آنان می کاهد .

والدین با سواد علاوه بر نقش کمک رسانی در آموزش فرزندان خود ، الگوی منسجمی از یک فرد باسواد نیز هستند . سواد والدین در تحصیل فرزندان نقش دو جانبه ای دارد . از یک سو برای آنها جنبه کمک آموزش دارد و از سوی دیگر انگیزه ای برای درس خواندن آنها می شود . برخی از تحقیقات نشان داده اند کودکانی که در امور تحصیلی موفق هستند از والدینی برخوردار هستند که تحصیلات بالاتری دارند(باغی دوست، علیرضا، ۱۳۸۰).

عوامل مربوط به فرد: مطالعات نشان داده است که حدود ۱۰ درصد از موارد افت تحصیلی به علت ناتوانی ذهنی و عدم کشش فرد است. البته در بسیاری موارد دانش آموزی را که مشکل تحصیلی داشته و با تشخیص کمبود هوش به مراکز مشاوره ارجاع داده اند، پس از ارزیابی دقیق مشخص می شود دانش آموز هیچ ضعف شناختی یا هوشی ندارد و علت یا علل دیگری عامل مساله است (باغی دوست، علیرضا، ۱۳۸۰).

در این قسمت به چندین راهکار برای کاهش افت تحصیلی بسنده می کنیم که ادامه این مطلب در قسمت ادبیات نظری به طور کامل توضیح داده خواهد شد: (۱) اعتقاد به دانایی و ضرورت دانش اندوزی (۲) داشتن طرح و نقشه در امر مطالعه و تحصیل (۳) ثبت نام در مدارس خوب و موفق با امکانات مناسب فیزیکی و آزمایشگاهی (۴) داشتن فضای خانوادگی مناسب از لحاظ فیزیکی، عاطفی و اجتماعی و والدین با سواد (۵) داشتن دوستان علاقمند به تحصیل و دوری کردن از دانش آموزان مدرسه گریز (۶) استفاده از معلمان با تجربه و آشنا به مقررات آموزشی (دانش نامه رشد ۱۳۷۴) (بهروش علی ، روزنامه اطلاعات ۱۳۷۵).

اهمیت و ضرورت سلامت روانی و افت تحصیلی

تحلیل مسئله افت تحصیلی در علل آن و توصیه در جهت ایجاد امکانات و شرایط لازم به منظور کاهش میزان افت تحصیلی یکی از موضوعات تحقیق و پژوهشی در نظام آموزش و پرورش می باشد. بدیهی است توجه به نتایج حاصل از آن نظام را در جهت تحقق اهداف عالی یاری خواهد کرد.

افت تحصیلی و مردودی را نمی توان فقط به عنوان یک مشکل فردی مورد توجه قرار داد. زیرا ابعاد و پیامدهای ناشی از آن خیلی فراتر و وسیع تر از مسائل شخصی و فردی است. از آنجائی که مسئله افت تحصیلی و مردودی پیامدهای گسترده را در بر می گیرد به اختصار به برخی از آنها اشاره می کنیم.

پیامهای افت تحصیلی و مردودی :

۱ - اثرات افت تحصیلی بر کودکان

۲ - اثرات افت در محیط خانواده

۳ - هزینه های تحمیل شده بر دولت

۱ - اثرات افت تحصیلی بردانش آموزان :

پایان سال تحصیلی برای دانش آموزی که مردود شده است لحظه ای بحرانی است . زیرا شکست ، تصویری را که دانش آموز از خود دارد دگرگون می سازد و نیز عقیده دیگران را نسبت به او عوض می کند . این تغییرات در شخصیت در حال تکوین آثار نامطلوب به جای می گذارد . بسیاری دانش آموزان شکست خورده که از خانه می گریزند یا به مواد مخدر پناه می برند و یا حتی اقدام به خودکشی می کنند . در ضمن تجربیات موفق مدرسه باعث نگرش مثبت به خود می شود . اما تجربیات ناموفق مدرسه به مفهوم منفی می انجامد که در نتیجه آن فرد ممکن است دچار دیدی منفی نسبت به خود شود . اگر محیط مدرسه برای دانش آموزان شواهدی که حاکی از شایستگی و لیاقت وی در کار مدرسه باشد طی چندین سال خصوصاً سالهای نخست تحصیلی فراهم بیاورد و این تجارب موفقیت آمیز در چهار پنج سال بعد نیز تکرار شوند . مطمئناً برای مدت نامحدودی در فرد نوعی مصونیت در برابر بیماریهای روانی ایجاد می شود . چنین فردی قادر خواهد بود تا بدون تحمل رنج و عذاب بر بحرانها و فشارهای شدید زندگی غلبه کند . اگر یک کودک صرفنظر از سابقه زندگی اش بتواند در مدرسه موفق شود برای موفقیت در زندگی نیز شانس فوق العاده ای دارد و در صورتی که در یکی از مراحل آموزش خود (مدارس ابتدائی ، دبیرستان یا دانشگاه) با شکست مواجه شود شانس او برای موفقیت در زندگی به مقدار زیادی کاهش پیدا می کند(سلطانی ، شهناز ، روزنامه ایران ۸۶ ، ص ۱۱۷).

۲ - اثرات افت تحصیلی در محیط خانواده :

برای خانواده ها قبول چنین شکست در تحصیلات فرزندانشان بسیار سنگین و دردآور است و باعث می شود که رفتارشان نسبت به کودک شکست خورده تغییر کند و در هر حال این واقعه موجب برهم خوردن تعادل عاطفه خانواده و مخصوصاً تعادل بین کودک شکست خورده و خانواده می گردد . برای خانواده ها نیز شکست فرزندان دردناک است و بر آن می شوند تا مسئول آن را پیداکنند و معمولاً یا مدرسه را مسئول می دانند یا فرزند خود را در هر حال این واقعه موجب برهم خوردن تعادل محیط خانوادگی می شود . بسیاری از خانواده های کم درآمد از ادامه تحصیل فرزند خود ناامید می شوند و او را وادار به کار می کنند و این خود سبب ترک تحصیل می شود (سلطانی ، شهناز ، روزنامه ایران ۸۶ ، ص ۱۲)

۳ - هزینه های تحمیل شده بر دولت :

در اینجا با توجه به این که اثرات فردی موضوع را نمی توان به صورت کمی مشخص کرد به زبان های مالی ناشی از آن اشاره می شود. در سال تحصیلی ۶۳-۶۲ در مجموع مقاطع تحصیلی کشور ۱۶/۵ درصد مردودی وجود داشته است که برای آنها تعداد ۴۶۹۲۸ کلاس تکراری تشکیل شده است در برنامه منبع ساله اول ۵۱۷ میلیارد ریال میزان خسارتهای ناشی از شکست تحصیلی در کشور بوده است در حالیکه در مجموع هزینه